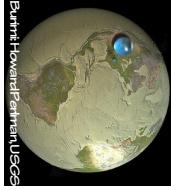

A large, bright red and orange lava flow is shown cascading down a dark, rocky cliff face. The lava is thick and appears to be moving rapidly. In the background, several small, bright streaks of light, possibly meteors or fireballs, are visible against a dark sky.

Pamje artistike e hje
shiu meteoresh
duke rerenë mbi Tokë
3.8 miliard vite me
parë (burimi NASA)

Medjtrisee ogeaneti imbuhgħi 70% tib-
ej-Parafaxx, uji pēt-tin vett-Or 0.16% tib-
villirri t-Tokes, seppse derbet mes-ataqha kum
thellissi imreh 5 km (krahasuar me 6400 km
tib-mezzes sej-Tokes).

Universi né xhepin tim

Julieta Fierro
 Institutii Astronomică
 UNAM, México
Grażyna Stasińska
 Observatori Parísit.

No. 25
 THE UNIVERSITY IN MY POCKET

Kur Toka e shtë përmes një shërbimit si mijet për transport, e ushqimet nga një vend në tjetrin, dhe për eliminimin e mbetjeve. Nga ka ardhur uji?

Kur Toka e shtë përmes një shërbimit si mijet për transport, e ushqimet nga një vend në tjetrin, dhe për eliminimin e mbetjeve. Nga ka ardhur uji?

Kur Toka e shtë përmes një shërbimit si mijet për transport, e ushqimet nga një vend në tjetrin, dhe për eliminimin e mbetjeve. Nga ka ardhur uji?

Uji né Toké

Vullkane tē ūnara nē
Francēs (Parkanu Visavīt
Gendhor).

9

12

Në fillim Toka ishte e lëngët, si një lavë.
Me kalimin e kohës, ajo filloj të ftohet
dhe imineralet e saj filuan të ndahen. Më
të lehtat, u ngjyrën heq sipërfaqe dhe
formuan një kore të hollë. Më të rrëndat:
uzhytët e drejt qendrën së Tokës,
Kështu formuan shumë skëtresa:
bërtëham, e përbërë nga hekur die nikeli,
manteli, përbërë nga shkëmbinj të
shkire, në formë lave dhe korgja, skëtresa e
jashme që formon kontinentet. Ujide
janë janë në shtresën e jaftue.

Toza: pika e kaltér e zbehté
Duke iu referuar imazhit té Tokés té
marré nga Voyager 1, Carl Sagan shkroi:
Shikoj kétar pikák. Éshtë këtu. Éshtë
sintëpija Jonë. Jemrë. Mbi ténodhert
ku shkudo që jiu doni, ku shkudo që jiu njihni,
ku shkudo pârt-të cilin keni dëgjitur, çdo qëni
jetën e vet. [...] çdo hero e frikacak, [...],
çdo mbret e çdo fshatari, çdo çift i
dashuruar [...]. Jetoj këtu [...].

Thuhet se astronomia éshtë një
përvjohje kokësulor dhe karakter-
formuese. Nuk ka ndoshta një
demonstrim më të mirë të marrëzisë
së mendjernadësish së njerezore sesa
ky imazh llangët i bëhet sonë të vogël.
Për muar, ai vë né pa përgjedjësinë
tonë pârt-të trajtuar më mirë njëri-
tjetrin, dhle pârta rrujtur e dashur
pikën e kaltér, té vëtmnen shtëpi që
rijohim.'

Toka äshtë formuar bashkë me të gjithë Sistemin Diellor nga një re gazi dñe pluhurash ndërvjore, enjashme me këtë (Hubble Space Telescope).

Sistemi Diellor para formimit-të planetave. (Interpretimartësikngë Don Dixon)

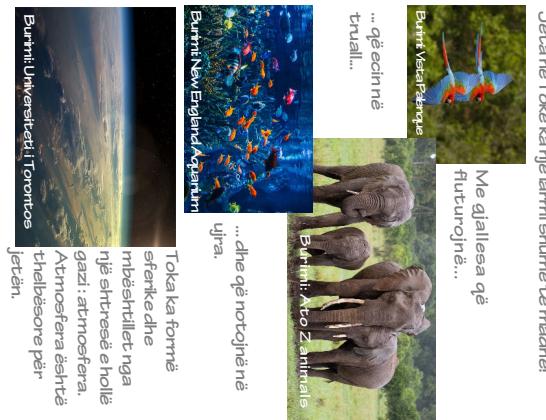
Copa materiali që ndeshen për-të formuar Tokën. (Interpretimartësikngë Don Dixon, cosmographica.com)

Për-imbajlinuar struktura e Tokës mendori një pëpër. Zona e farave do të ishtë bërtëma, Tull dot-të ishtë zona e lëngët, dhe lëkura do të ishtë kroja, ku ndodhen ogjeat, dhe kontinentet.

十一

15

15

Jetané Toké ka njé lamm shumé té machhe!

Me giallesa qé
fluturojné...

Burmese Python
... qé edinné
tuall...

Burmese Python
... qé edinné
tuall...

Burmese Python
... qé edinné
tuall...

Burmese Python
... qé edinné
tuall...

Përktheat: Minzal Haftzi

TUIMP Creative Commons

Përtëmësuar më tepen mbi
këtë koleksion dhe temat e
paraqitura ju lutem viziton
<http://www.tuimp.org>

Toka: njé planet me jetë
Atmosfera namberon nga mrezatimi
dërmshëm, i ruani ujrat e oqeave e të
mos avulllojnë në hapësirë dhe Tokë
nga fitoja e ngrija.
Oqearet imbuqirë tritë katërtat e
sipërfaccës së Tokës. Shumica e jetës
ndodhet aty, meqë përbërësit e
nevojshëm si uji, energjia, oksigjeni dhe
uashqimindodhen në oqeane.

Toka: njé planet me jetë
Karakteristika e saj më
jahtëzakonishte është jetë që ajo
zhvillon-në format më të lammishme. Ka
edhe planetë tjetra të tipit Tokë-në
sistemi Diellor dhe të tjera që silen
motull yllefë më të largëta, por askund
nuk është gjetur të ketë jete. Toka ka
formën e një sfere. Ajo është e
mbështjellë nga një shtrëse e hollë gazë
e quajtur atmosferë, që është ajrë që
thithim atyre në të cilin zoqjtë dhe
avionët fluturojnë.

Atmosfera namberon nga mrezatimi
dërmshëm, i ruani ujrat e oqeave e të
mos avulllojnë në hapësirë dhe Tokë
nga fitoja e ngrija.
Oqearet imbuqirë tritë katërtat e
sipërfaccës së Tokës. Shumica e jetës
ndodhet aty, meqë përbërësit e
nevojshëm si uji, energjia, oksigjeni dhe
uashqimindodhen në oqeane.

Nga brendësia né sipërfaccë

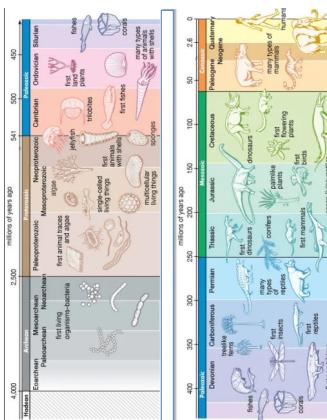
Korja është e cypëzuar. Ajo është një
paslli, me copa të quajtura "plaka". Ato
lëvizin vazhdimisht mbi mantelli viskoz,
"magmën" Tërmjetëndodhin kur një
plakë ndeshet me një tjeter.
Kur magma gjenni rruge përtë dalë
nga vende kora përrizan shpella të
thella me ujë. Në pjesën fundore, magma
e nxehujin. Kur uj i vlon, avulli ngrihet në
sipërfaccë dhe hidhet përpjetë në
formën e një kolone uji të nxeh të: një
gjezer.

Bërtama metallike e Tokës rrullohet
dhe krijon një fushë magnetike, që
vepron si një magnet imadh. Shumë ilje
kafshësh, si shpendet migrues dhe
definit, e përdorin këtë fushë
magnetike përtë orientuar.

7

Pamje artistike e
formimit të
qelizave të para
ni thelliështë
nënujore të
Tokës (Richard Bizley).

Paraqjtje e thjeshtuar e evolucionit të
jetës në Tokë. (Encyclopedia Britannica).

Si nisijeta në Tokë

Bazuar në moshën e shkëmbinjve dhe
fossileve më të vjetra, shkencëtarët
besojnë që jetanë Tokë filloj më 3.5
miliardë vje më parë.

Në fillim u krijuan organizmat
primitiv, prej elementeve kimike
më të pranishme që lidhen kollaj
sëbashku përtë formuar molekula,
si hidrojjeni, oksigjeni, azoti dhe
karboni.

Me kalmimin e milioniave, pak e nga
pak u formuan organizma më të
komplikuar, si si bimët dhe kafshët.
Kafshët e para primitive qenë
molusqet, pastaj peshqit dhe
zojtë, dhe në fund gjitarët. Njeriu
moderi u shfaq në Afrikë rrëth
300.000 vjet më parë. Të qithë
njëherzit e kanë prejardhjen nga
Afrika.

Foto: Thrahan Koltsinezon
Me 19 mars 2021,
pas disa mijëra
tërmetave të vogla,
një vulkan i ri u sifaq,
në Islandë, i quajtur
Geldingadalir.

Geyser, Geyser
Islandez qëllë
dhënë emrin të
djithë të
tjerëve. (Mator) Toka është një magnet
që është i bën buillat
të drejtohen sipas polit
të veriut apo
të jugut.
(Tech Explorist)

